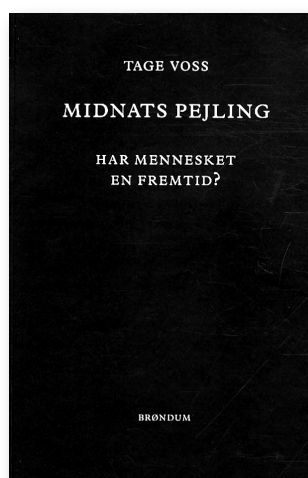

OM LIDT BLIVER HER STILLE

Anmeldelse af Karen Ellen Spannow

Stéphane Hessel:
Gør oprør.
Tiderne Skifter 2011,
38 sider, kr. 48,-.

Tage Voss:
Midnats Pejling:
Har mennesket en fremtid?
Brøndums Forlag 2013,
98 sider, kr. 150,-.

Niels I. Meyer:
Nok er nok.
Tiderne Skifter 2013,
88 sider, kr. 125,-.

Verdenshistoriens heldigste pensionister kunne meget vel være den privilegerede del af de ældre danskere, der nu forgylder støvets år med oplevelser, relationer og materielle goder i et hidtil uset omfang. En del af os har oven i købet haft gode muligheder for at ytre os og søge indflydelse, og mange har været båret af en tro på, at det nytter at blande sig. En tro der dog på det seneste er blevet mødt af en omkringsigribende relativisme og usikkerhed i forhold til fremtiden.

For på et punkt har vi ikke haft heldet med os. Selv om FN kan berette om forbedringer i levevilkårene i mange fattige lande, så der er fremskridt at glæde sig over, er

disse fremskridt båret af en type økonomisk vækst, hvis bivirkninger fremtræder som stadigt mere truende.

Vore politikere har – uanset parti – vækst på hjernen og virker døve overfor de foruroligende fremtidsvisioner, som eksperter mere og mere indtrængende forsøger at formidle.

Det giver mange stunder, hvor bekymringen for børns og børnebørns fremtid kaster en slagskygge over et ellers privilegeret liv. Her sidder man som en af verdens heldigste kartofler, men aner ikke, hvordan man seriøst kan medvirke til en bare anstændig fremtid, for de mennesker man elsker højest.

Oven i købet er velfærdsstaten blevet noget ramponeret på det sidste. Ikke blot skal man frygte den lunefulde natur, men man kan heller ikke regne med, at samfundet som tidligere vil vise sig benevolente overfor de af ens efterkommere, der slås med udfordringer, som kunne gøre dem til en byrde for samfundet.

Et stigende antal unge liberale erklærer frejdigt og langt hen uimodsagt krig mod alt det, som fællesskabet har bygget op siden 2. Verdenskrig, og som så ud til at kunne gøre os til et civiliseret samfund. De vil af med den vederstyggelige stat, og genindføre friheden til at gå i hundene! Skænk bare sundhedsvæsenet til forsikringsselskaberne, indfør betaling for uddannelse, køreafgifter på vejene og lad kultur, kunst og det kongelige selv sælge billetter. Lad falde hvad ikke kan stå!

Man håber naturligvis på et passende modspil til al denne ungdommelige frihedsromantik. Så når tre begavede og velformulerede gamle gubber inden for en kort tidsperiode udgiver små formanende skrifter til deres efterkommere, er der gode grunde til at kaste sig over dem.

Men hvad er det så de tre aldrende kamphaner kan tilbyde af opmuntring og gode råd ikke bare til den unge generation, som de sigter mod, men også til os hændervridende gamle?

Stéphane Hessel, der døde i en alder af 95 i februar 2013, var først på banen, da han udgav sin lille pamflet "Gør oprør" (Indignez vous) i 2011. Den fik en begejstret modtagelse og alene i Frankrig blev 2 mio. revet ned af hylderne, mens der blev solgt 4 mio. eksemplarer internationalt. Bevægelsen *Occupy Wall Street* tog den til sig, og i flere andre lande, bl.a. Spanien, kom den som sendt fra himlen til dem, der protesterer over den måde EU har valgt at styre gennem krisen og de dårlige betingelser generelt.

Hessel blev født i Berlin i 1917 og flyttede i 1925 med sin delvist jødiske familie til Frankrig. Senere deltog han i den franske modstandsbevægelse og blev pågrebet af Gestapo og sendt i koncentrationslejr, som det på et hængende hår lykkedes ham at flygte fra. Efter krigen var han dybt involveret i udarbejdelse af menneskerettighederne og havde siden en lang ærefuld karriere med internationalt diplomatisk arbejde.

Hessel var overbevist om, at mødet med nazismen og kampen imod denne onde ideologi blev afgørende for hans ståsted i livet. Han udtrykte i pamfletten sin taknemmelighed over at være blevet så gammel, at han fik mulighed for at videre-

give sit synspunkt om at værne om indignationen til en generation, der stærkt behøver det. "For kløften mellem de fattigste og de rigeste har aldrig været så stor; jagten på rigdom, konkurrencen, aldrig nydt så stor anspørelse som i dag", skrev Hessel. Og det sker i et samfund, hvor produktionen af rigdomme har nået uanede højder.

Det giver derfor ikke, mente Hessel, mening at hævde, at der ikke længere er midler til at fastholde kampen for menneskerettigheder, og til at enhver får dækket sine basale behov. Ydermere er det forhold, at forskellen mellem rige og fattige til stadighed vokser, samtidig med at planeten trues af voldsomme klimamæssige forandringer, så rigeligt til at vække indignationen og den nødvendige handling. Hessel bliver ikke særlig konkret, men han formår at vække en lille forsigtig optimisme med hensyn til betydningen af et socialt engagement.

Selv om **Tage Voss** erklærer, at han som udgangspunkt var socialist ligesom Hessel, er han efter et langt liv endt et helt andet sted, hvor socialismen har fortonet sig i menneskeforagt og selvynk. Hvor Hessel ønsker at give sine læsere opmuntring og kamplyst, må Voss have haft en anden hensigt med at dele sine (næsten) sidste tanker med potentielle læsere. Her er i hvert fald ingen opmuntring at hente, ikke blot er han selv i sin høje alder tæt på afslutningen, men vi er alle på vej ud af historien. Vi er de både skyldige og hjælpeløse ofre for verdens manglende evne til at passe på sig selv.

Voss indleder bogen med at håne selvbiografier som uinteressante, hvorefter han alligevel kaster sig ud i en skitse af sin egen opvækst og baggrund. Hvad der relativt set må have været en forholdsvis privilegeret opvækst beskrives som en urban sump fyldt af skummetmælksbørn med blålig hud, raktitis, tuberkulose og løse tænder. En lidt ensom barndom, hvor trøsten var bøger i reolen og mors klaverspil, indtil en lillesøster med primadonna-nykker holdt sit indtog og ødelagde freden. Voss uddannede sig siden i medicin og arbejdede som læge bl.a. på Christiansø, ved det københavnske skolevæsen og forskellige ambulatorier. Han har deltaget flittigt i samfundsdebatten og udgivet flere bøger, og er måske især kendt for sin kamp mod rygeforbud og sin medvirken i foreningen HenRy (hensynsfulde rygere).

Anden verdenskrigs kamp mod Europas fascistiske partier har også spillet en stor rolle for Voss, ikke så meget som en motor for kampgejst som en kilde til mismod og galvanisering af følelserne.

Voss udråber USA til verdens økonomifikserede slyngel og var efter krigen og dens politiske efter-spil færdig med at tro på noget eller nogen. Galgenhumor var det vildeste han kunne svinge sig op til. Og siden da er det bare blevet værre, kan man forstå.

Tredje mand på banen **Niels I. Meyer** er lidt yngre, men har dog passeret de 80. Han indleder sit skrift med alt det, som bekymrer ham ”..overbelastning af klodens bæreevne, manglende respekt for menneskerettighederne, pengenes underminering af de demokratiske idealer, voksende uligheder med absurd rigdom og fatal fattigdom, religiøs fanatisme og terrorisme, borgerkrige med vold og tortur, samt meget mere.” (s.7) Det er svært at være uenig.

Niels I. Meyer, der var professor i fysik på Det Tekniske Universitet frem til år 2000, har på flere måder været engageret i samfundsdebatten. Han har som modstander af EU været et fremtrædende medlem af Junibevægelsen og er ikke mindst kendt for sammen med filosofen Villy Sørensen og politikerne Kristen Helveg Petersen at have skrevet bogen *Oprør fra Midten*, der rummede et forslag til et fair og solidarisk samfund. Bogen skabte en langvarig og levende debat, da den udkom i 1978. Forfattertrioen lancerede bl.a. ideen om borgerløn, som stadig fra tid til anden nævnes i den politiske debat.

Meyer skriver ”Nok er nok” på en kort og fyndig måde, direkte inspireret af Hessel. Det er nemlig vigtigt for Meyer at give sine gode råd til ungdommen kort og uden svinkeærinder. For som han anskuer verden her og nu, haster det voldsomt med at få gang i en række initiativer, som måske kan bremse for den katastrofale udvikling, der er i gang. Til de særligt interesserede er der tilføjet litteraturforslag til videre læsning, hvilket altid er en god ide.

Meyer hægter i øvrigt straks ældrebyrden af ved indledningsvis at skrive, at ”Bogens analyser og løsningsforslag er i særlig grad rettet mod yngre læsere, som endnu er åbne over for alternativer til de forældede systemer.” Må jeg på min generations vegne lige anføre et hov-hov! Hvis en 82-årig mener at kunne bidrage til verdens frelse, må han også have tillid til, at hans jævnaldrende og bare lidt yngre ikke er fuldstændigt forstokkede.

Meyer kommer rundt om alt. Fra livets mening til tilværelsens mangel på samme. Fra afskaffelse af religion, eller i hvert fald adskillelse af kirke og stat, til retten til eutanasi. Fra EU-kritik til et nyt

og bredere nordisk samarbejde. Om universiteter-nes topstyring, der er ødelæggende for den frie kritiske tænkning og forskning. I centrum står ambitionen om en verden, hvor folkemagten har vundet over pengemagten. Efter Meyers mening har demokratiet i de vestlige lande tabt pusten under vægten af det han kalder pengefascisme, fordi folkelige beslutninger undermineres af stenrige lobbyister. Den sociale lighed, som er instrumental for velfærdsstaterne, er under heftigt pres.

Meyer er klart den mest strukturerede af de tre forfattere. Der er nøjagtige og sympatiske anvisninger på, hvad der fluks bør indføres og ændres. Han formaner alle til at dele, ikke bare velstanden men også arbejdet, så der åbnes op for en materielt mere beskedent tilværelse, der kompensatorisk giver tid til socialt samvær og hvile. En utopi med mulighed for kreative sysler og fred i sjælen rulles op.

Men råd om hvordan man kan skaffe politisk flertal for de anførte løsninger glimrer ved deres fravær. Meyer mener, at fornuften på et eller andet tidspunkt vil sejre. Men hvor tit er det egentlig, at det kølige veldokumenterede overblik har besejret passionen og dens tilknyttede misforståelser?

Det spørgsmål, som læsningen af de tre bøger kan give anledning til, er, hvorvidt deres forfattere og deres ligemænd m/k trækker den kritiske vinkel på politik med ned i kisten, når låget lukkes. Om der efter dem vil blive råbt alt for lidt op, arrangeret langt færre protestaktioner, og skrevet færre oprørske artikler? Om den del af venstrefløjten, der har fællesskabet som en central værdi, vil blive opslugt af fænomener som positiv psykologi og troen på den enkeltes rettigheder, så der lægges låg på fælles aktioner mod de herskende klasser?

Hvad man kan lære af de her citerede og historien i øvrigt er vel noget i retning af, at man aldrig må lade sig forbavse over, at kampen for retfærdighed, anstændighed og solidaritet er uendelig. Dels kommer ingenting af sig selv og desuden bliver ingenting vedvarende uden løbende bestræbelser.

Den Vosske kynisme og galgenhumor er en – til tider fristende – fælde man skal forsøge at styre udenom, for så er der slet ikke noget slag at ud-kæmpe – det er allerede tabt.